

กระบวนการเรียนรู้และวิถีคิดของชาวประมง
บ้านท่าตะเภา จังหวัดตราด

นพวดี รุ่งเรือง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต

สาขาวิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา

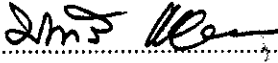
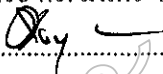
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา

พฤษภาคม 2550

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

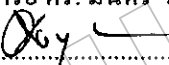
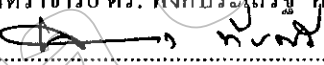
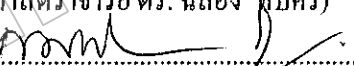
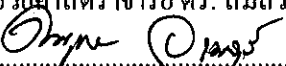
อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์และคณะกรรมการสอบปากเปล่าวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณา
วิทยานิพนธ์ของ นพวดี รุ่งเรือง ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพา
ได้

อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์

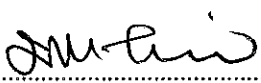

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร. มนตรี แยมกสิกร)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. พงศ์ประเสริฐ หกสุวรรณ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. นลอง ทับศรี)

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร. มนตรี แยมกสิกร)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. พงศ์ประเสริฐ หกสุวรรณ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. นลอง ทับศรี)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมถวิล จริตวร)

..... กรรมการ
(ดร. คณุดา จามจรี)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพา

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. ประทุม ม่วงมี)

วันที่ ๒๖ เดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๐

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากโครงการมหาบัลลิต สกว.

(TRF Master Research Grants:TRF-MAG)

ด้านมนุษยศาสตร์-สังคมศาสตร์

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

The Thailand Research Fund (TRF)

ปีงบประมาณ 2547

ประกาศคุณูปการ

งานวิจัยฉบับนี้จะสำเร็จล่วงมิได้หากไม่ได้รับความกรุณาให้คำแนะนำ ชี้แนะแนวทาง และติดตามผลการวิจัยเสมอมาจาก รองศาสตราจารย์ ดร.มนตรี เข้มกลีกร ประธานที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.พงศ์ประเสริฐ หกสุวรรณ และรองศาสตราจารย์ ดร.ฉลอง ทับศรี กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณคุณโสภณ สุภาพงษ์ สมาชิกวุฒิสภากรุงเทพมหานครฯ เป็นอย่างสูงที่ท่านได้กรุณาสละเวลาอันมีค่ามาให้ความกระตือรือร้นในเรื่องของวิธีการ

ขอขอบคุณ ดร.สุรินทร์ กิจนิตชีว และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรเพ็ญ ศาสตรียากรณ์ ที่ได้ให้แง่คิดที่ดีในการทำวิจัย และกำลังใจที่มอบให้ผู้วิจัยพยายามต่อไป

ขอขอบคุณชาวท่าตะเภาทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือร่วมใจเป็นอย่างดี ให้ความเป็นมิตร ความอบอุ่นแก่ผู้วิจัยในช่วงระยะเวลาที่ฝังตัวอยู่ในสนามการวิจัย

ขอขอบพระคุณโครงการมหัศจรรย์ สกว. ที่ได้ให้การสนับสนุนทุนในการทำวิจัยครั้งนี้

หากงานวิจัยเรื่องนี้ มีข้อบกพร่องหรือจุดอ่อนประการใด ผู้วิจัยยินดีน้อมรับคำแนะนำ และข้อเสนอแนะเพื่อให้เกิดการพัฒนางานวิจัยให้สมบูรณ์ต่อไป

นพวดี รุ่งเรือง

46910926: สาขาวิชา: เทคโนโลยีทางการศึกษา; กศ.ม. (เทคโนโลยีทางการศึกษา)

คำสำคัญ: กระบวนการเรียนรู้/ วิถีคิด/ ชาวประมง/ บ้านท่าตะเภา/ ตราด

นพวดี รุ่งเรือง: กระบวนการเรียนรู้และวิถีคิดของชาวประมงบ้านท่าตะเภา

จังหวัดตราด (LEARNING PROCESS AND THINKING APPROACH OF FISHERMEN IN BAN THA TA-PAO, TRAD PROVINCE.) อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์: มนตรี แยมกลีกร, กศ.ด., พงศ์ประเสริฐ หกสุวรรณ, กศ.ด., ฉลอง ทับศรี, Ed.D., 147 หน้า. ปี พ.ศ.2550

การวิจัย เรื่อง กระบวนการเรียนรู้และวิถีคิดของชาวประมงบ้านท่าตะเภา จังหวัดตราด มีวัตถุประสงค์ เพื่อดำเนินการกระบวนการเรียนรู้และวิถีคิดของชาวประมงในด้านการประกอบอาชีพที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของชุมชน โดยสถานที่ศึกษาครั้งนี้คือ หมู่บ้านท่าตะเภา ตำบลหนองเสม็ด อำเภอเมือง จังหวัดตราด กรอบแนวคิดในการเก็บข้อมูลพิจารณาจากทฤษฎีปฏิบัติสังสรรค์สัญลักษ์ การศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชน บริบทด้านสภาพภูมิศาสตร์ของชุมชน ดำเนินการศึกษาในระหว่างเดือน พฤศจิกายน 2548 – ตุลาคม 2549 กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงคุณภาพและมีการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) รวมทั้งได้เสนอผลการศึกษาต่อผู้เชี่ยวชาญ 2 ครั้ง เพื่อการตรวจสอบผลการวิเคราะห์ข้อมูลข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาจากปรากฏการณ์ในสนามที่เลือกศึกษา พบว่า มิติชีวิตของคนไม่สามารถแยกย่อยเป็นประเภท เป็นส่วนออกจากกันได้ สุขภาพ สิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม โยงใยและประสานกันอย่างมีแบบแผนของตนเอง สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป และ ไม่สมดุลจะส่งผลกระทบต่อกระบวนการเรียนรู้ของผู้นั้นในชุมชน ซึ่งถ้ามีการจัดการที่ดี สามารถแก้ไขลักษณะของการเสียสมดุลดังกล่าวได้ ความเข้มแข็งของชาวประมงและชุมชนจะคืนกลับมาได้รวดเร็วขึ้น

ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ของชาวประมงบ้านท่าตะเภาสามารถแบ่งออกได้ 5 หัวข้อใหญ่คือ (1) ปัจจัยที่ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในการประกอบอาชีพของชาวประมง (2) แหล่งการเรียนรู้และลักษณะการเรียนรู้ (3) ลักษณะการปรับตัวของชุมชนท่าตะเภาที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการเรียนรู้ (4) วิธีการเรียนรู้ (5) ขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้

วิถีคิดของชาวประมงบ้านท่าตะเภาที่มีความคล้ายคลึงกับกระบวนการเรียนรู้แต่มีเรื่องโครงสร้างส่วนลึกของจิตสำนึกของมนุษย์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งสามารถแบ่งเป็นหัวข้อได้ดังนี้ (1) เงื่อนไขและปัจจัยที่ทำให้เกิดวิถีคิด (2) การมอง“สังคมทั้งหมดของมนุษย์” ซึ่งประกอบด้วย 3 มิติคือ (2.1) วิถีชีวิตของมนุษย์(ชีวิตประจำวันและความสัมพันธ์ทางสังคม) (2.2) โครงสร้างส่วนลึกหรือกระแสดึกดำนึกของมนุษย์ (2.3) ระบบ ซึ่งในที่นี้หมายถึง สิ่งที่มีอิทธิพลต่อชีวิตของมนุษย์ เช่น ประเพณีวัฒนธรรม ระบบครอบครัว (3) อีกทั้งมีเรื่องเงื่อนไขและปัจจัยภายในซึ่งสามารถ

แบ่งย่อยได้ดังนี้ (3.1) เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (3.2) ความเชื่อความศรัทธา (3.3) จิตสำนึก
ของบุคคล (3.4) อารมณ์ในขณะตัดสินใจ (4) เจื่อนใจและปัจจัยภายนอก (4.1) สิ่งแวดล้อม (4.2)
ผลประโยชน์ (4.3) สภาพความเป็นจริงของเศรษฐกิจสังคม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นส่วนประกอบทำให้
เกิดวิถีในการประกอบอาชีพและการดำรงชีพ

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

46910926: MAJOR: EDUCATION TECHNOLOGY; M.Ed. (EDUCATION TECHNOLOGY)

KEYWORDS: LEARNING PROCESS/ THINKING APPROACH/ FISHERMEN/ BAN THA TA-PAO/ TRAD

NOPWADEE RUNGRAUNG: LEARNING PROCESS AND THINKING APPROACH OF FISHERMEN IN BAN THA TA-PAO, TRAD PROVINCE.
ADVISORY COMMITTEE: MONTREE YAMKASIKORN, Ed.D., PHONGPRASOET HOKSUWAN, Ed.D., CHALHONG THUBSRI, Ed.D., 147 P. 2007.

The purposes of this research, the Learning Process and Thinking Approach of Fishermen in Ban Tha Ta-Pao, Trad Province, were to determine the learning processes and thinking approaches that affect natural resources and strength within the community. The study field was Ban Tha Ta-Pao Village, Tambol Nongsamed, Amper Muang, Trad Province. The framework of data collection was adopted from the Interactionism Theory. The study of history and geographical context of the community were conducted during November 2548-October 2549. The qualitative analysis technique and triangulation validation were being used in the data analysis process. In addition, results were also proposed and validated by the field experts twice. The findings from the elected field study could be concluded that life dimension is not able to break up. Health, Environment, Society and Culture were harmoniously modeled. The environmental changes as well as imbalance had an effect on the learning process of people in the community. If it was managed appropriately, the strength of the fishermen and the community would be rapidly improved. The learning processes of Tha-Ta-Pao fishermen could be divided into 5 main topics as follows: 1) Factors that caused the learning process relating to fishery. 2) Learning resources and learning approaches 3) Adaptation in Tha-Ta-Pao Community that influences learning processes 4) Methods of study and 5) Sequence of learning process. The thinking path of fishermen at Tha-Ta-Pao village was similar to the learning process except for the involvement of the human consciousness. They were divided into 1) Conditions and factors that cause thinking path 2) The general perception of human society which are comprised 2.1) Life paths of people (daily living and social relation) 2.2) Self consciousness structure of people 2.3) Systems which meant that influenced lives such as traditions, cultures and families

3) Internal conditions and factors which are as follows 3.1) Human relation 3.2) Belief and faith 3.3) Individual consciousness 3.4) Emotions during making decision 4) External conditions and factors which are as follows 4.1) Environment 4.2) Benefit 4.3) Economic and social facts. Those were elements that influenced occupation paths and life styles.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	จ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
ปัญหาการวิจัย.....	6
กรอบความคิดพื้นฐานในการวิจัย.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย.....	8
ขอบเขตของการวิจัย.....	8
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
เอกสารที่เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้.....	9
เอกสารที่เกี่ยวกับวิถีคิด.....	20
เอกสารที่เกี่ยวกับบ้านท่าตะเภา ตำบลหนองเสม็ด จังหวัดตราด.....	28
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	29
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	46
ประชากรเป้าหมายและพื้นที่ที่ศึกษา.....	46
วิธีการศึกษา.....	47
การเลือกบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์.....	48
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	50
การตรวจสอบข้อมูล.....	51
4 บริบทชุมชน.....	52
จังหวัดตราด.....	52
ลักษณะโดยทั่วไปของชุมชนบ้านท่าตะเภา.....	56

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนบ้านท่าตะเภา.....	61
5 กระบวนการเรียนรู้ของเกษตรกรบ้านท่าตะเภา จังหวัดตราด.....	69
ปัจจัยที่ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในการประกอบอาชีพของชาวประมง.....	70
แหล่งการเรียนรู้และลักษณะการเรียนรู้.....	73
ลักษณะการปรับตัวของชุมชนท่าตะเภาที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการเรียนรู้.....	81
วิธีการเรียนรู้.....	83
ขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้.....	85
6 วิถีคิดของชาวประมงบ้านท่าตะเภา จังหวัดตราด.....	97
เงื่อนไขและปัจจัยที่ทำให้เกิดวิถีคิด.....	97
ระบบ และ โลกชีวิต.....	98
โครงสร้างส่วนลึก.....	99
การเปลี่ยนแปลง และความตึงเครียดทางโครงสร้าง.....	100
เงื่อนไขและปัจจัยภายใน.....	102
เงื่อนไขและปัจจัยภายนอก.....	106
วิถีคิดในด้านการเลือกประกอบอาชีพ.....	110
7 สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	111
ผลการวิจัย.....	111
การอภิปรายผลการวิจัย.....	114
ข้อเสนอแนะ.....	118
บรรณานุกรม.....	120
ภาคผนวก.....	124
ภาคผนวก ก.....	125
ภาคผนวก ข.....	135
ภาคผนวก ค.....	143
ประวัติย่อของผู้วิจัย	147

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 สถิติอาชีพต่าง ๆ ในชุมชนท่าตะเภา.....	67
2 แสดงรายละเอียดของผู้ให้สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน.....	144
3 แสดงรายละเอียดของผู้ให้สัมภาษณ์ประชากรที่ประกอบอาชีพประมงในปัจจุบัน.....	144
4 แสดงรายละเอียดของผู้ให้สัมภาษณ์ประชากรที่เคยประกอบกิจการทางการประมง.....	145
5 แสดงรายละเอียดของผู้ให้สัมภาษณ์ประชากรที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับสถานที่ ที่ประกอบกิจการทางการประมง.....	145

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 แนวทางการพัฒนาเพื่อความยั่งยืนของชุมชน.....	3
2 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	7
3 วงจรการเรียนรู้.....	12
4 แผนที่จังหวัดตราด.....	53
5 แผนที่อำเภอเมือง จังหวัดตราด.....	60
6 วิธีการเรียนรู้.....	83
7 ขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้.....	86
8 โลกชีวิตและระบบ (ปรับปรุงจากแนวคิดของ Habermas).....	98
9 ภาพที่ 9 การเปลี่ยนแปลงใน โลกชีวิตและระบบ (การนำเอาแนวคิด Contradiction ของ เฮเกลมาใช้วิเคราะห์สังคม 3 มิติ).....	101
10 ป้ายหน้าหมู่บ้าน.....	136
11 ถนนทางเข้าสู่หมู่บ้าน.....	136
12 คลองชลประทาน.....	136
13 วัดสุวรรณมงคล.....	137
14 โรงเรียนวัดสุวรรณมงคล (โรงเรียนระดับประถมศึกษาในชุมชน).....	138
15 สภาพป่าชายเลนในปัจจุบันของชุมชนท่าตะเกา.....	139
16 ชาวประมงพื้นบ้าน.....	139
17 ชาวประมงพื้นบ้าน.....	140
18 การเลี้ยงปูม้า.....	141
19 ศาลเจ้าที่ในพื้นที่ป่าชายเลน.....	141
20 การทำบ่อเลี้ยงกุ้ง.....	141
21 กิจกรรมในชุมชน.....	142